

LITTERATUR

Allan Sandström, *Martin Luther : munken som gjorde uppror* (Skellefteå: Artos, 2007), 176 sid.

På bokens baksida kan den potentielle läsaren läsa följande text: ”I dag är Martin Luther för de flesta svenskar antingen okänd eller oförstådd. De som möjligen vet något om honom har ofta bilden av en stel dogmatiker och sträng moralist.” Det kan då tänkas att ett viktigt syfte bakom bokens författande varit att korrigera detta missförhållande, att presentera Luther mer ingående för de som saknar kunskap; en uppfattning som tveklöst får stöd i den efterföljande paragrafens formulering att ”[d]en här boken vill ge en bild av den verkliga Luther.”

Denna karaktärisering kan dock svårligen sägas stämma överens med bokens innehåll. Beskrivningarna går långt bortom att bara diskutera Luther, in i en mer allmän historia över den tidiga reformationen. Sandström gillar dessutom att påpeka att såväl protestantiska som katolska historiker har tecknat en alltför kritisk eller till och med negativ bild av Luther, som i vissa fall kan erkännas vara alltför hård, men inte alltid. Precis som i de biografier som Sandström kritiserar beskrivs katolska kyrkan och dess företrädare, främst de medeltida påvarna, med ett värderande språkbruk, som stundvis känns överlägset och stundvis förlöjligande.

Kanske är det därför han själv är så mån om att lyfta fram Luthers positiva egenskaper och att i efterhand försöka urskulda de mer drastiska eller hårda uttalandena som reformatorn genom åren utkom med? För det är svårt att beskriva skildringen av bokens huvudperson på något annat sätt än som apologetiskt färgad. Närhelst Luther uttalat sig på ett sätt som kan uppfattas eller beskrivas på ett negativt sätt är författaren snabb att förklara att han gjorde så för att försvara sig själv från angrepp eller att i så stor utsträckning som möjligt lägga skulden på andra omständigheter än Luthers egna temperament. Det ska inte sägas att så inte ofta var fallet, men här blir det snabbt en bekant refräng efter tydlig formel. Vid ett tillfälle – precis efter att han i all korthet nämnt ”den sorgliga pamfletten ’Om judarna och deras lögner’” – skriver Sandström att många biografier ”hastar förbi Luthers sista år”, och att detta leder till att de ibland ”frestas till att skriva hagiografier och inte biografier.” (149) I någon hagiografisk fälla hamnar han kanske aldrig själv, men det är inte sällan som man märker tendenser åt det hållet.

Boken är upplagd som en kronologisk biografi där Luthers liv tecknas i breda drag med tonvikt på hans skrifter och uttalanden. Detta förhålls till det större historiska skede i vilket det ägde rum, det vill säga reformationen. Läsaren förs fram genom den tidiga reformationen i en text som starkt, och ibland när de kommer från Luther själv okritiskt, förlitar sig på citat för att göra en poäng eller för att beskriva ett skeende. Undantagen är bokens elfte och tolfte kapitel, som nästan från ingenstans överraskar med längre och mer

detaljerade utläggningar av Luthers teologi kring frågor om lag och evangelium, och kyrka och stat, respektive. Likaså förläggs det som kanske är mest intressant för en läsare som är ute efter den ”verkliga Luther”, den gladlynte musikälskande kulturarbetaren och familjefadern som det ibland anspelas på, till ett förvånande kort kapitel som placerats mellan ett kapitel om hans inblandning i ytterligare politiska spel och ett kapitel om hans död.

Historieskrivningen i sig är inlevelsefull och det är, precis som författaren anmärker i bokens början, onckligen ett synnerligen intressant livsöde som med enkelhet tack vare de många intressanta händelserna dess objekt upplevde – och i viss mån föranledde – kan och kanske borde beskrivas med ett så pass utbroderat språk som Sandström mästerligt använder sig av. Historia av detta slag hade jag velat se mer av. Dessvärre överskuggas det av en fokus på teologen Luther, på reformatorn Luther, på politikern Luther, som är bekant från många andra verk om dessa personligheter. Istället för att läsaren får den utlovade bilden av Luthers liv, den livskamp ur vilken luthersk tro och teologi enligt baksidestexten skulle ha växt fram, kommer en i mångt och mycket välskrivnen men jämförelsevis ytlig genomgång av samma berättelser som återfinns i många andra Lutherbiografier.

Förlaget Artos, som gett ut boken, sticker inte under stol med att det ger ut konfessionell kristen litteratur. *Martin Luther – Munken som gjorde uppror* har jag svårt att se som något annat än ett exempel på denna verksamhet. Det är förvisso en lättläst och intresseväckande bok – i det att den behandlar en så pass intressant historisk personlighet – men samtidigt har den några ganska stora brister. Den som söker en grundläggande introduktion till mannen och hans tankar kan enkelt hitta vad den söker här, men den som söker en mer kritisk eller personlig blick på en man med så många ansikten som Martin Luther får söka vidare.

Martin Lund
Doktorand, Lund

Birgitta Nyrinder (red.), *Moder Jord i klimakteriet. Om klimatkrisen, hot och hopp* (Lund: Arcus, 2008), 192 sid.

I denna bok möter vi en samling essäer med feministisk och existentiell utgångspunkt, men i övrigt representerar författarna vitt skilda ämnesområden. Temat är en jord i kris.

I första kapitlet ”Världen är större än vi själva” tecknar Birgitta Dahl hur miljöfrågorna har hanterats politiskt, i Sverige såväl som utrikes. Hon vill förena arbetet mot fattigdom med miljöfrågorna. Dahl uttrycker besvikelse över att de åtaganden som gjorts i miljöfrågor inte alltid lett till handling. Hon understryker vikten av att grundlägga en framtidstro, det är ur den som det springer fram handlingskraft. Dahl sät-

ter hopp till att FN ska vara den samlande kraft genom vilken förändring kan äga rum. Människans ansvar innebär att visa på goda alternativ. Helene Egnell lyfter fram vikten av religionsdialog i kapitlet ”Dialog för livet”. Hon menar att religioner har potential att vara en kraft att räkna med i kampen för fred och miljö. Ett teologiskt bidrag ger Kerstin Bergman i kapitlet ”Andlig mater-ialism”. Frimodigt ger Bergman sig på den traditionella gudsbilden och ger nya perspektiv och infallsvinklar. Hon delar generöst med sig av sina egna reflektioner som ger texten näring. Detta är en fin illustration av hur nutida människor bråkar med sin tradition för att tolka sin samtid och dagens frågor med kristen tro som grund. Elisabet Hermodssons kapitel har gett boken dess titel. Jag förstår dock inte analogin mellan miljöförstörelsen och kvinnans klimakterium fullt ut. Marie Millings bidrag poängterar att människan ingår i ett sammanhang av relationer både till andra människor och till naturen. Här står samarbete och ansvar för kommande generationer i fokus för att forma en hållbar framtid. Lotta Hedström vänder sig emot en dualistisk världsåskådning som lägger grunden till en destruktiv maktordning. Med ett klart och pedagogiskt upplägg lotsar Ann-Cathrin Jarl oss i världens ekonomiska orättvisor i kapitlet ”Rättfärdig ekonomi – finns den?”. Utan att be om ursäkt skrapar Jarl bort marknadsekonomin försåtliga fernissa. Alternativet att bli en aktör för fred och utveckling lyfts fram i Margareta Ingelstams ”Från militarism till mater-ialism”. Med icke-våldsmetoder kan vi förändra världen. Ingelstam dömer helt ut våld som konfliktlösning.

Boken avslutas med en litterär pärla i Marianna Agetorps ”Ett sjunde sinne för det heliga”. Agetorp målar en bild av trädgårdsarbetet som ett samtal med Moder Jord, trädgården blir en plats mellan himmel och jord. Hon skriver om jorden: *Är ständigt förlåtande och som en dag också i sin mörka famn skall ta emot min kropp och omvandla min skröplighet till något nytt.*

Bokens mångfald är dess styrka. Den inger inte mättnad utan mersmak. Antologin genomsyras av en längtan efter en annan värld.

Kerstin Andersson
TD, Uppsala

Ole Jensen, *På kant med klodens klima: Om behovet för et ändret natursyn* (København: Forlaget Anis, 2011), 176 sid.

Klimatförändringarna illustrerar att det kan finnas en konkret konflikt mellan människan och naturen. Men till skillnad från lokala miljöproblem hotar förändringarna att undergräva både livsmöjligheterna för framtida generationer och stabiliteten hos det globala ekosystemet. Trots vår vetskap om konsekvenserna väljer vi att fortsätta på samma sätt som tidigare: Hur

är det möjligt? Det är denna fråga som Ole Jensen vill utreda. Hans tes är att vårt handlande är ett uttryck för en ”brutal” natursyn, där naturen endast ses som en källa till resurser. För att motverka klimatförändringarna är det därför nödvändigt att identifiera bakgrunden till vår nuvarande natursyn och att presentera ett alternativ.

Jensen menar att grunden till den brutala synen på naturen finns i en dualistisk feltolkning av skapelseberättelsen, där naturen ses som värdelös och människan som Guds ställföreträdare. Istället bör skapelseberättelsen tolkas som att naturen inte är fri från värde. Naturen är Guds skapelse och bör som sådan respekteras och värnas. Dualismen avfärdas och ersätts med en av Løgstrup inspirerad helhetstolkning av världen. Människan är därmed inte höjd över resten av skapelsen, hon är en del av den och måste balansera sina behov mot naturens. På frågan om hur situationen skall förändras ger Jensen ett pragmatiskt svar. Vi bör exempelvis förhålla oss mer kritiska till den fria globala ekonomin och ta hjälp av ny teknik. Här lyfter Jensen speciellt fram hoppet som både ett allmänskligt och ett kristet fenomen, vi måste utgå från att en förändring är möjlig.

På kant med klodens klima ger en tydlig ingång i hur vår syn på oss själva och vår omgivning bidrar till att vi kan fortsätta behandla naturen som en resurs och ignorera riskerna med klimatförändringarna. Boken har en tydlig kristen profil trots att den vänder sig till en bredare publik. Jensen anknuter till en universell kristendom och visar hur den har en tydlig relevans för klimatproblematiken. Samtidigt bör vi notera att behovet av en ny natursyn varit fokus för omfattande teologisk analys. Därför skulle Jensens resonemang tjäna på att relateras mer till förvaltarskapstraditionen som även den betonar att människan ska ta hand om skapelsen. Boken bör således betraktas som ett personligt inlägg i klimatdebatten men den ska förstås i ljuset av en etablerad kristen tradition. Som ett sådant inlägg är boken klart läsvärd även om den inte representerar något radikalt nytänkande inom kristen miljöetik.

Lars Löfquist
TD, Stockholm

Olli-Pekka Vainio: *Beyond Fideism – Negotiable Religious Identities* (Farnham: Ashgate Publishing Limited, 2010), 183 sid.

Undersökningar visar att den kristendomstolkning som är på tydligast frammarsch i världen ofta kallar sig för ”konservativ” eller ”klassisk”. Författaren riktar därför sin uppmärksamhet mot ”fideismen”, som innebär att tro och tillit anses stå över förnuft och sinnenstryck. Fideismen utgör filosofisk grund till den postliberala teologin, som nu håller på att stärka sina positioner. Detta yttrar sig enligt författaren också i att